

OPETUSSUUNNITELMAUUDISTUS JA SEN TAVOITTEET

1. Uudistuksen taustaa

Suomalainen perusopetus tuottaa kansainvälisesti verrattuna hyviä oppimistuloksia. Suomalaisnuorten lukutaito on OECD-maiden paras. Myös matematiikan sekä luonnontieteiden taidot ovat kansainvälistä huippua. Tämä käy ilmi viime vuosien mittavimmasta koulutuksen arviointitutkimuksesta (PISA). Nyt opetussuunnitelman perusteita ollaan kuitenkin uudistamassa. Miksi uudistukseen on ryhdytty?

Koulua ympäröivä yhteiskunta on muuttunut suuresti kymmenen vuoden kuluessa. Tämä muuttunut maailma on uudistuksen taustalla. Ympäristön hektisessäkin muutoksessa voi erottaa ns. megatrendejä, joista olen uudistuksen taustoja selvittääkseni poiminut muutamia.

1. Teknologian kehitys kulkee eteenpäin jättiläisen harppauksin. Suuria muutoksia on tapahtunut tieto- ja kommunikaatiotekniikassa ja biotekniikassa. On syntynyt uusia materiaaleja ja energia-alueella on uusia näköaloja edessä.
2. Toinen megatrendi on globalisoituminen, joka muuttaa ajattelutapojamme ja supistaa maapalloa maailmankyläksi. Tiedon ja hyödykkeiden siirto, innovaatiokilpailu ja sen myötä työrytmimme on muuttunut hengästyttävän nopeatempoiseksi. Taloudellinen uusi työnjako mullistaa ihmisten maailmaa enemmän kuin tahdommekaan.

3. Toiminnot ja työnteko verkottuvat. On syntynyt tuottajaverkkoja myöskin henkisen kulttuurin alueelle, Verkottuminen tuottaa uusia oppimisyhteisöjä ja kansalaisverkkoja. Ilman verkkoja olemme jo pudonneet väliin tehokkaina toimijoina.
4. Kestävä kehitys on vähitellen saamassa sisältöjä arkipäivään, puhutaan sitten ekologisesta, sosiaalisesta tai henkisestä aspektista.
5. Väestö ikääntyy monine seurauksineen. Konflikteja aiheuttavat asiaan punoutuva nuoruuskultti, suurten ikäluokkien ongelmat työvoimassa tai eläkkeiden ja terveydenhuollon rahoituksessa puhumattakaan yhteiskunnallisen painopisteen heilahtamisesta. Pitkä ikä tuo omat näkökohtansa kansojen vaellukseen.
6. Sosiaalipolitiikkojen lanseeraama käsite syrjäytyminen on jäseniltään paljon vaativan yhteiskunnan toimintahäiriö. Pudokkaita on paljon, ovat syyt sitten alkuperältään perhepohjaisia tai muita. Syrjäytymiseen liittyvät fyysiset tai henkiset huumeet, rikollisuus, mielen sairastuminen ja ”uudet uskonnot”.
7. Työ saa uusia muotoja. Etätyön mahdollisuudet kasvavat ja perinteinen toimistotyö saattaa vähentyä. Käytettävissämme on uusia vuorovaikutusvälineitä, jotka saattavat alkaa ohjata meitä. Puhumme vastuun ottamisesta itsestä ja muista ja vaadimme lastemme opettelevan itsekontrollia, jotta he selviytyisivät toisaalta yhä kovemmaksi muuttuvassa maailmassa ja toisaalta jotta he voivat nauttia elämästä, jossa monet asiat ovat sittenkin paremmin kuin koskaan aikaisemmin.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet ovat osa opetuksen sääntelyjärjestelmää ja kansallisen koulutuspolitiikan keskeisimpiä välineitä. Niiden avulla voidaan normittaa opetuksen tavoitteet ja sisällöt ja vaikuttaa siihen, miten perusopetus kunnissa järjestetään.

Voimassa olevat peruskoulun opetussuunnitelman perusteet vahvistettiin vuonna 1994. (lukuun ottamatta vuosiluokkien 1-2 opetussuunnitelmien perusteita, jotka vahvistettiin keväällä 2002 ja uudestaan 19.12.2002.) Vuonna 1994 väljennettiin valtakunnallista ohjausta ja lisättiin paikallista opetussuunnitelmallista päätösvaltaa. Tavoitteena oli innostaa kouluja ja kuntia opetussuunnitelmatyöhön sekä korostaa opetussuunnitelman merkitystä käytännön koulutyön perustana.

Uudistuksen jälkeen Opetushallitus on kerännyt kouluilta, opettajilta ja kunnilta tietoja ja mielipiteitä vuoden 1994 perusteiden toimivuudesta. Selvitysten mukaan opetussuunnitelmatyö käynnistyi innokkaasti eri puolilla maata. Monet uudistuksen keskeiset ideat näkyvät erityisesti koulujen opetussuunnitelmien yleisissä osissa. Perusteiden antamia mahdollisuuksia hyödynnettiin ja monissa kouluissa opetussuunnitelma heräsi eloon.

Kyselyt ja selvitykset ovat paljastaneet myös puutteita sekä itse perusteissa että paikallisessa opetussuunnitelmatyössä. Opetushallituksen peruskouluille tekemässä kyselyssä 85 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että opetussuunnitelman perusteet eivät ohjaa riittävästi paikallisen opetussuunnitelman laatimista. Osin tästä syystä koulujen opetussuunnitelmat ovat tarkkuudeltaan ja laajuudeltaan hyvin erilaisia. Joissakin on esitetty tarkat vuosiluokka-kohtaiset opetuksen tavoitteet ja sisällöt ja käsitelty työtapoja ja pedagogisia ratkaisuja. Jotkut ovat taas niukkoja ja luettelonomaisia.

Selvityksistä käy myös ilmi, että kuntien ja koulujen opetussuunnitelmat eivät ohjaa käytännön opetus- ja kasvatustyötä. Luokkien 1–6 opettajista 60 prosenttia arvioi, että opetussuunnitelman antama tuki päivittäiselle opetustyölle on vähäinen. Opetusta ohjaavat edelleen hyvin vahvasti oppikirjat. Vuoden 1994 kansallisia opetussuunnitelmia tehtäessä kustantajat eivät olleet valmisteluprosessissa runsaasti mukana. Nyt ovat, joten opetuksen muutokseen voi uskoa.

Kärjistäen voidaan sanoa, että olemme tilanteessa, jossa sekä valtakunnallinen ohjausväline, opetussuunnitelman perusteet, että paikallisen kasvatus- ja opetustyön väline, opetussuunnitelma, eivät toimi toivotulla tavalla. Kentältä tulleet viestit ja tehdyt selvitykset kertovat tämän hyvin vahvasti.

2. Kansainvälisten ja kansallisten arviointien tuloksia

Koulujen välillä on Suomessa systemaattista vaihtelua. Tasa-arvon kannalta vakavaa on se, että koulukohtaiset keskimääräiset oppimistulokset näyttävät olevan yhteydessä ihmisten erilaistuviin elinoloihin. Elinikäisen oppimisen yhteiskunnassa pahinta on, jos koulutuksellinen, taloudellinen ja elämänhallinnallinen huono-osaisuus kasautuu tietyille alueille vaikuttaen koko koulun oppilaiden elämänpiiriin ja edelleen koulun toimintailmapiiriin.

Hyvät oppimistulokset liittyvät tiettyihin alueellista hyvinvointia kuvaaviin tekijöihin. Tällaisia tekijöitä ovat väestön korkea koulutustaso sekä sitä vastaava ammatti- ja elinkeinorakenne. Ammatti- ja elinkeinorakennetta kuvaavissa muuttujissa huomio kiinnittyy siihen, että selitysvoimaisiksi osoittautuivat nimenomaan sellaiset muuttujat, kuin ylempien toimihenkilöiden tai liike-elämän palveluksessa olevien osuus kunnan työssä käyvästä väestöstä.

Hyviin oppimistuloksiin näyttää liittyvän myös väestön korkea ansiotaso ja matala kunnallisveroaste. Hyvät oppimistulokset saavutetaan keskimäärin muita useammin vauraissa, taajaan asutuissa muuttovoittokunnissa. Näillä alueilla on keskimääräistä parempi työllisyystilanne, keskimääräistä harvempi asuu ahtaasti, on pienituloinen ja tarvitsee toimeentulotukea. Tasa-arvon kannalta tämä on surullista kuultavaa.

Vanhempien koulutustaustalla näyttää siis olevan selvä yhteys oppimistulosten tasoon. Keskeinen koulutuksen tavoite on kuitenkin se, että jokaisella lapsella ja nuorella tulisi olla mahdollisuus perusopetuksen jälkeen valita kyvyilleen ja

taipumuksilleen sopiva suuntautuminen ammatillisessa koulutuksessa tai lukiokoulutuksessa.

Kansallisten arviointien perusteella koulutuksellinen tasa-arvo ei näytä täysin toteutuvan: oppimistuloksissa on tilastollisesti merkitseviä eroja sukupuolten, kieliryhmien sekä alueiden välillä

Vuonna 1998 ja 2000 tehtyjen perusopetuksen päättövaiheen, eli 9. luokkien, arviointien perusteella matematiikassa päätuloksena voidaan pitää sitä, että kaksi kolmasosaa oppilaista osoitti (Korhosen mukaan, 2002) hyvää osaamisen tasoa. Pahimpina epäkohtina voidaan pitää sitä, että osalla oppilaista oli peruslaskutaidoissa sellaisia puutteita, että ne hankaloittavat uuden oppimista ja vaikeuttavat opitun matematiikan käyttöä soveltamistilanteissa. Olennainen epäkohta on myös se, että matematiikan keskeisiä perusrakenteita, esimerkiksi laskulakeja, osataan huonosti.

Peruskoululaisissa on noin neljännes oppilaita, joilla on selviä puutteita matematiikan taidoissa. Tällaisina on pidetty oppilaita, jotka saavat vähemmän kuin puolet kansallisen peruslasku-toimitukseen keskittyvän tehtäväsarjan pisteistä. Soveltamista vaativissa tehtävissä tulos on selvästi entistäkin huonompi.

- TIMSS** Kuitenkin niiden oppilaiden määrä, jotka eivät selviydy matematiikan
- Matema-** opiskelusta hyväksyttävästi, on vain 4 %, ja kansainvälisessä TIMSS-
- tiikka** vertailututkimuksessa (1999) suomalaiset ovat selvinneet hyvin, sijoittuen matematiikassa 38 maanvertailussa sijalle 14. Erot matematiikan osaamisessa sukupuolten ja läänien välillä olivat pieniä.
- TIMSS** Edellä mainitussa vertailututkimuksessa vuonna 1999 suomalaisten
- Luonnon-** peruskoululaisten luonnontieteen taidot olivat 38 vertailumaan joukossa sijalla
- tieteet** 10, mitä voidaan pitää erittäin hyvänä tuloksena.

- PISA matema-
tiikka** PISA-tutkimuksen (2000) matematiikan osiossa suomalaiset 15-vuotiaat sijoituivat 4. tilalle ja suoritusten hajonta oli tulosten mukaan OECD-maiden pienin. Huippumaista vain Japani menestyi tilastollisesti merkitsevästi paremmin.
- PISA
(2000)
Luonnon-
tieteet** Myös PISA-tutkimuksessa (2000), jossa verrattiin 32 maan 15-vuotiaiden luonnontieteiden osaamista, suomalaiset menestyivät erinomaisesti sijoittuen kolmanneksi parhaiksi. Tytöt ja pojat olivat Suomessa lähes yhtä hyviä. Luonnontieteiden osaamisessa havaittiin alueellisia eroja. Parhaat tulokset saavutettiin Etelä-Suomessa.
- Äidinkieli
1999 -
2000** Äidinkielen ja modersmåletin osalta ilmeni perusopetuksen päättövaiheessa koulujen välillä huomattavia eroja sekä vuoden 1999 että vuoden 2001 arvioinneissa. Luetun ymmärtäminen on keskimäärin hyvää tasoa ja kielentuntemus ja kirjoitustaidot keskimäärin tyydyttäviä. Itä- ja Etelä-Suomessa lukutaito on selvästi parempaa kuin Lapissa, ja tytöt menestyvät äidinkielessä paremmin kuin pojat.
- Englanti
1999** Englannin kielen oppimistuloksissa on selviä alueellisia eroja. Parhaimmat tulokset saavuttivat Etelä-Suomen oppilaat ja heikoimmat tulokset olivat Lapin läänin alueella olevissa otos-kouluissa. Alueelliset erot olivat melko huomattavia. Tytöt menestyivät englannin kielessä paremmin kuin pojat. Pojilla on kyse opiskelumotivaatiosta, koska ylioppilastutkinnon englanninkielen kokeessa pojat saavuttavat parempia tuloksia kuin tytöt.
- Erityistä huomiota oppimisen arvioinnissa herättävät ne 15–20 prosenttia oppilaista, jotka eivät saavuta vähimmäistasoja. Tämä merkitsee osaamiseen ja tietoon perustuvassa yhteiskunnassa suoranaista syrjäytymisriskiä.
- Kansallisten arviointien perusteella näyttää siltä, että koulujen kesken on eroja sekä työskentelyoloissa että toimintakulttuureissa. Tulokset antavat kuitenkin melko myönteisen kuvan perusopetuksen oppimistuloksien yleisestä tasosta.

Arvioinnit paljastivat myös, ettei koulujen oppilasarvostelu ollut paikoin kohdallaan. Ulkopuolisten arviointien mukaan annetulle numerolle ei aina löytynyt katetta.

Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi erilaiset selvitykset ja raportit kertovat myös muunlaisista nuorten elämään liittyvistä ongelmista. Lasten ja nuorten huostaanottojen määrä on kasvanut. Osaa lapsista ja nuorista uhkaa syrjäytyminen.

3. Perhe vaikeuksissa

Opetushallitus on ponnistellut syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja syrjäytymistä ehkäisevien palveluiden sekä moniammatillisen osaamisen ja yhteistyökulttuurin syntymiseksi sekä opetussuunnitelmauudistuksen kautta että kehittämällä tasa-arvoisia koulutuspalveluita, erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetusta ja oppilashuoltotyötä. Opetushallitus on osallistunut kiusaamista ja muuta väkivaltaa ehkäisevien toimintamallien kehittämiseen, ja viime aikoina on kehitetty päihteiden käytön ehkäisemiseksi erilaisia koulukohtaisia ja alueellisia moniammatillisia toimintamalleja sekä päihteiden käyttöä ehkäisevää opetusta. Lisäksi on käynnistetty laaja opettajien täydennyskoulutusohjelma huumeiden kysynnän ehkäisemiseksi.

Miten yhteiskunnalliset muutokset ovat vaikuttaneet lapsiin ja perheisiin? Vuonna 2002 Stakesin julkaiseman raportin ”Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000 – luvun lapsipoliittiseen keskusteluun” – raportin sekä Suomen Akatemian ja Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittaman ”Social Exclusion and Social Integration in Childhood” - tutkimushankkeen loppuraportin ”Eriarvoinen lapsuus” mukaan yhteiskunnallinen kehitys heijastuu lapsiin ja perheisiin muun muassa seuraavasti:

Suomessa on noin 635 000 lapsiperhettä. Perheitä rasittavien tekijöiden määrä on kasvanut 1990 – luvulla. Lapsiperheiden toimeentulo on heikentynyt

lapsettomiin verrattuna. Perheet kärsivät lamasta eri tavoin ja myös selviytyvät siitä eri tavoin: selvimmin huono-osaisuus lisääntyi perheissä, joissa oli työelämän ulkopuolella olevia vanhempia. Noin kolmannes lapsiperheistä on kokenut työttömyyttä. Nuoria perheitä koettelevat työn puute tai sen tilapäisyys, asumisen kallistuminen sekä tulonsiirtojen ailahtelevaisuus ja niukentuminen.

Lapsiperheiden arki on muuttunut ankarammaksi. Elämää hallitsee kiire. Lasten vanhempien keskimääräinen viikkotyöaika on pitempi kuin lapsettomien parien. Joka viidennen lapsen molemmat vanhemmat tekevät ansiotyötä epätyypillisinä aikoina. Joidenkin vanhempien kohdalla työelämän muutokset johtavat työttömyyteen, joillekin työssä oleville se tuottaa aikapaineita ja uupumusta. Tuloksena on monenlaisia ongelmia.

Lapsuus on yksinäistynyt. Lapset viettävät suuren osan päivästäan ammatti-ihmisten seurassa päivähoidossa tai koulussa, mutta läheisten aikuisten määrä on vähentynyt lasten elämänpiirissä. Lapselta vaaditaan liian paljon liian aikaisin. Ihanteena on omatoiminen lapsi, joka on kuitenkin eri asia kuin henkisesti hyvinvoiva lapsi.

Erityisen tuen tarpeessa olevien oppilaiden opetuksen kehittäminen on ollut viime vuosina tärkeä opetustoimen kehittämisaikana. Lukuvuonna 2001 - 2002 erityisopetukseen otettuja tai siirrettyjä oppilaita oli Suomessa 5,2 % kokonaisoppilasmäärästä, mutta jopa noin 15 – 20 %:lla oletetaan esiintyvän oppimiseen liittyvää erityisen tuen tarvetta.

Kouluterveyskyselyjä on tehty vuodesta 1995 lähtien, ja niiden mukaan koululaisten sairastaminen ja erilainen oireilu ovat lisääntyneet. Myös lastensuojelun piiriin tulleiden lasten määrä on noussut. Tutkijat tuovat esiin kasvavan huolen lasten toimintakyvystä aikuisena, sillä mielenterveysongelmat ovat jo nyt suurin syy ennenaikaiseen työelämästä poistumiseen.

Suomen lapsista 2,8 % on muiden maiden kansalaisia (20 600 lasta), ja he edustavat 135 eri kansallisuutta. Kaikki Suomessa asuvat oppivelvollisuusikäiset lapset kuuluvat oppivelvollisuuden piiriin, ja myös näiden lasten kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseen ja palveluiden kehittämiseen heidän erityiskysymyksistään käsin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Lasten päihteiden käyttö on lisääntynyt ja on huolestuttavalla tasolla. Vaikka alkoholi on edelleen selvästi nuorten yleisimmin käyttämä päihde, on huumeiden käyttö lisääntynyt.

Tulevaisuudessa on tärkeää, että vastuuta syrjäytymisongelmasta kannetaan laajemmin alueellisesti. Kehittämistyössä tulee edelleen ottaa huomioon kehittämistyön tavoitteellisuuden, intensiivisyyden ja pitkäkestoisuuden tarve. On tärkeää, että kasvavat lapset ja nuoret nähdään tulevaisuuden mahdollisuutena, jonka hyvinvoinnin puolesta ponnistellaan. Syrjäytymistä ehkäisevässä työssä korostuu yhteistyön ja jaetun vastuun tarve

Oppivelvollisuuskouluna peruskoululla on erityinen velvollisuus huolehtia koko ikäluokasta. Tämä velvoite korostuu varsinkin sellaisina aikoina, jolloin perheiden kasvatuksellinen ote on syystä tai toisesta kirpoamassa. Ensisijainen vastuu lapsista on aina vanhemmilla. Tutkimukset osoittavat kuitenkin, että koululla ja opettajilla on mahdollisuuksia vaikuttaa syrjäytymässä olevan lapsen ja nuoren kehitykseen ja ohjata sitä oikeille raiteille.

Suomen koulutuspolitiikan keskeinen tavoite on ollut koulutuksellinen tasa-arvo. Keskeisenä periaatteena on ollut tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien ja oikeuksien turvaaminen kaikille. Periaatteen nimissä tavoitellut asiat ovat vaihdelleet eri aikoina, samoin kun näkemykset tasa-arvoisuudesta ja sen saavuttamisen keinoista. Jokaisella on kuitenkin perustuslaillinen oikeus koulutukseen ja sivistykseen.

Perusopetus on koulutuksellisen tasa-arvon toteutumisen lähtökohta ja jatko-opintojen perusta. Koulutuksen perusturvan toteutumisessa tärkeintä on, että opetuksen, oppimisen ja kasvatuksen tuloksissa ei ole perusopetuksen järjestäjästä ja koulusta riippuvia suuria tasoeroja. Tämä edellyttää erityisesti huolenpitoa niistä yksilöistä, joiden oppimisvauhti on hidas ja oppimisreitti monimutkainen. Hyvinvoinnin turvaaminen edellyttää huolenpitoa myös erilaisten väestöryhmien koulutusmahdollisuuksista. Alueellisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi tavoitteena on, että lähikoulun tulisi aina voida tarjota mahdollisuus korkeatasoiseen ja monipuoliseen opetukseen.

4. Uusien perusteiden lähtökohdat ja linjaukset sekä aikataulu

Valtioneuvosto vahvisti uuden tuntijaon perusopetusta varten joulukuussa 2001. Samassa asetuksessa se määritteli ensimmäistä kertaa myös perusopetuksen valtakunnalliset tavoitteet, joissa täsmennetään perusopetuslain säännöksiä ja linjataan perusopetuksen kehittämistä. Nämä päätökset ovat uudistuksen lähtökohtia.

Vuonna 2002 annettiin uudet perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet vuosiluokille 1-2. Muiden vuosiluokkien opetussuunnitelman perusteissa noudatetaan samoja periaatteita kuin alkuopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Perusopetuksen perustetyön linjauksia ovat:

Hyödynnetään perusopetuslain antamat mahdollisuudet ja esiopetuksen luoma uusi tilanne.

Tavoitteena on muodostaa esiopetuksesta ja perusopetuksesta johdonmukaisesti etenevä ja yhtenäinen opetussuunnitelmallinen kokonaisuus, jonka avulla voidaan entistä paremmin tukea oppilaan kasvua ja oppimista.

Opetuksen tavoitteita ja sisältöjä täsmennetään.

- Hyvä osaaminen** Perusteisiin sisällytetään ns. hyvän osaamisen kuvaukset, joiden avulla määritellään ydinosaaminen ja hyväksi osaamiseksi katsottava tieto- ja taitotaso eri oppiaineissa. Hyvän osaamisen kuvaukset laaditaan tiettyihin tuntijaon määrittelemiin nivelkohtiin. Perusopetuksen päättövaiheeseen laaditaan päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8.
- Oppimiskäsitys** Oppimiskäsitys tuodaan perusteissa selkeämmin esiin, jotta se näkyisi myös käytännön koulutyössä.
- Tuki- toimet** Erityisopetusta ja tukiovetusta koskevia kohtia tarkennetaan. Oppilaalle tarkoitettuja tukitoimia systematisoidaan yhtenäiseksi rakennelmaksi: tukiovetus, osa-aikainen erityisopetus ja varsinainen erityisopetus muodostavat hierarkkisen tukijärjestelmän.
- Oppilas- huolto** Koulujen opetussuunnitelmiin on ainoastaan vähäisessä määrin sisältynyt oppilashuoltoon liittyviä kysymyksiä. Oppilashuollosta on nyt laadittu oma kohtansa opetussuunnitelman perusteisiin. Sillä pyritään erityisesti
- Oppilaan- ohjaus** ehkäisemään syrjäytymistä ja ottamaan huomioon hyvinvoinnin näkökulma opetusta järjestettäessä. Oppilaanohjausta tehostetaan ja se aloitetaan nykyistä alemmilta luokilta.

Uusissa perusteissa linjataan myös kodin ja koulun yhteistyötä. Nykyistä tiiviimpi yhteistyö on välttämätöntä, jotta oppilaat saadaan sitoutumaan koulutyöhön.

Perusteissa määritellään lisäksi aihekokonaisuudet, jotka paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa tulee sisällyttää oppiaineisiin ja joiden tulee näkyä myös koulun toimintakulttuurissa.

Perusopetuksen aihekokonaisuuksia ovat:

- Ihmisenä kasvaminen
- Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys
- Viestintä ja mediataito
- Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys

- Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta
- Turvallisuus ja liikenne
- Ihminen ja teknologia

Opetussuunnitelman perusteet laaditaan laajassa yhteistyössä kuntien ja muiden sidosryhmien kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet valmistuivat kokeiluvaiheen jälkeen vuoden 2000 lopulla ja ne otettiin käyttöön syksyllä 2001. Alkuopetuksen eli 1–2 luokkien kokeilupерusteet otettiin käyttöön lähes 500 koulussa syksyllä 2001 ja varsinaiset perusteet vahvistettiin lopulliseen muotoonsa joulukuussa 2002.

Syksyllä 2001 opetussuunnitelman perustetyö alkoi 3. vuosiluokasta eteenpäin. Perusteita valmistellaan työryhmissä, joissa on mukana muun muassa luokanopettajia, aineenopettajia, erityisopettajia, opinto-ohjaajia sekä oppilas- huollon asiantuntijoita. Valmistelua varten luotiin samanlainen kuntaverkko kuin esi- ja alkuopetuksen opetussuunnitelmatyössä. Verkossa mukana olevat kunnat ja koulut valmistelevat omia opetussuunnitelmiaan samanaikaisesti valtakunnallisten perusteiden kanssa ja antavat niistä palautetta työn eri vaiheissa.

Syksyllä 2003 alkaa lukuvuoden kestävä kokeilu, jossa kokeilukoulut saavat noudattaa uusia kokeiluopetussuunnitelman perusteita. Vuonna 2004 voidaan ottaa käyttöön uudet opetussuunnitelmat erikseen sovittavan aikataulun mukaisesti siten, että kaikilla vuosiluokilla noudatetaan uusia opetussuunnitelman perusteita viimeistään syksystä 2006 alkaen.

Tavoitteena on saada perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet kokonaisuudessaan valmiiksi tämän vuoden loppuun mennessä.

5. Paikallinen opetussuunnitelmatyö ja uudistuksen edellyttämät muutokset

Opetushallituksen laatimat opetussuunnitelman perusteet ovat valtakunnallinen normi, jonka pohjalta paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan. Paikallisissa opetussuunnitelmissa tarkennetaan perusteissa määriteltyjä tavoitteita ja sisältöjä sekä muita opetuksen järjestämiseen liittyviä seikkoja. On erittäin tärkeää, että myös kunnissa opetussuunnitelmat laaditaan laajapohjaisessa yhteistyössä.

Valtakunnalliset ja paikalliset esiopetusta ja perusopetusta koskevat päätökset muodostavat opetusta ohjaavan kokonaisuuden tai säätelyjärjestelmän, joka kaikkien opettajien tulisi tuntea:

- perusopetuslaki ja – asetus
- valtioneuvoston asetus perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta
- Opetushallituksen antamat esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet
- Paikallinen opetussuunnitelma

Opetuksen järjestäjä päättää, miten paikallinen opetussuunnitelma laaditaan. Siinä voi olla kuntakohtainen osio ja/tai alueittaisia tai koulukohtaisia osioita.

Uudistus edellyttää muutoksia kunnan ja koulun opetussuunnitelmaan. Uudistuksella on vaikutuksia myös opettajan työhön ja siinä tarvittavaan tietämykseen ja osaamiseen.

Perusopetuksen uusi tuntijako aiheuttaa muun muassa seuraavia muutoksia:

- terveystieto uutena aineena
- oppilaanohjaus alaluokilta asti
- fysiikan ja kemian opetus alkaa aiemmin
- perusopetuksen valinnaisten aineiden rooli muuttuu ja ne on rakennettava uudelleen

- oppiaineet on luokka-astekohtaistettava.

Perusopetuksen paikallinen opetussuunnitelma laaditaan yhtenäistä perusopetusta varten, sillä säädöksissä ei enää ole entisen kaltaista jakoa alaja yläasteeseen.

Perusopetuksen tiettyihin nivelkohtiin laaditut hyvän osaamisen kuvaukset ja päättöarvioinnin kriteerit ovat nyt normi, joten ne on sisällytettävä osaksi opetussuunnitelmaa ja otettava huomioon sekä opetuksessa että oppilaan arvioinnissa.

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on otettava huomioon oppimiskäsitystä, oppimisympäristöä ja työtapoja koskevat pykälät ja pohdittava niiden soveltamista käytännön opetustyöhön.

Kuten edellä on jo mainittu, aihekokonaisuudet tulee sisällyttää oppiaineisiin. Tämä edellyttää ainerajat ylittävää yhteistyötä sekä opetuksen suunnittelussa että toteutuksessa.

Paikalliseen opetussuunnitelmaan tulee sisällyttää oppilashuolto sekä kodin ja koulun yhteistyö.

Suomen hyvien oppimistulosten selittäjänä on paljolti laadukas opettajakuntamme. Hyvin koulutettujen opettajien avulla Suomessa on voitu toteuttaa paljon paikallista päätösvaltaa salliva vuoden 1994 opetussuunnitelmauudistus. Vaikka perusteiden normiluonnetta nyt tiukennetaan, niiden keskeinen lähtökohta ei ole muuttunut: opetussuunnitelma laaditaan edelleen paikallisella tasolla. Käynnissä olevassa uudistuksessa onkin paljolti kyse vuonna 1994 alkaneen prosessin jatkamisesta. Tavoitteena saada aikaan opetussuunnitelman perusteet, joka entistä paremmin tukevat ja ohjaavat paikallista opetussuunnitelmatyötä ja opetuksen toteuttamista sekä ottavat huomioon myös koulun toimintaympäristössä ja koko yhteiskunnassa viime vuosina tapahtuneet muutokset.